

Лекція 1

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ОСНОВА СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

План

1. Інформаційне суспільство: поняття та сутність.
2. Інформатизація: поняття та основні види.
3. Окінавська Хартія глобального інформаційного суспільства.
4. Проблеми правового регулювання відносин в умовах інформаційного суспільства.

1. Інформаційне суспільство: поняття та сутність

На сучасному етапі відбувається черговий вибух технологічної і мирної соціальної революції - становлення інформаційного суспільства. Сучасні інформаційні і телекомунікаційні технології (ІТТ) істотно змінюють не тільки те, як виробляються продукти і послуги, але і те, як проводиться дозвілля, реалізація кожним своїх цивільних прав. Вони мають вирішальний вплив на зміни, які відбуваються в соціальній структурі суспільства, економіці, розвитку інститутів демократії тощо.

Тематика інформаційного суспільства, розвитку світового ринку телекомунікацій, Інтернету не сходить зі сторінок провідних ділових вітчизняних і зарубіжних журналів. Колосальні обсяги інформації, присвячені цій тематиці, доступні зараз й Інтернету. Особливо це стосується висвітлення діяльності міжнародних і національних організацій з розробки і реалізації стратегій інформаційного розвитку. До найбільш цікавих джерел можна віднести Європейську Комісію Ради Європи, Організацію економічної співпраці розвитку, Всесвітній союз зв'язку, адміністративні органи, відповідальні за побудову «інформаційної магістралі» в США, Канаді, Великобританії, Німеччині, Франції, Австралії, Японії та інших країнах. Актуальність входження України в інформаційне суспільство поступово усвідомлюється вітчизняним науковим і політичним співтовариством, про що свідчить велика кількість законодавчих актів у сфері інформації.

Сучасна ситуація, що склалася у світі, характеризується такими рисами: становлення інформаційного суспільства в різних країнах є передумовою для еволюційного переходу до наступної стадії розвитку людства, технологічною основою якої є індустрія створення, обробки і передачі інформації.

Державі належить провідна роль у формуванні інформаційного суспільства, що координує діяльність різних суб'єктів суспільства в процесі його становлення, сприяє інтеграції людей в нове інформаційно-технологічне оточення, розвитку галузей інформаційної індустрії, забезпеченню прогресу демократії і дотримання прав особистості в умовах інформаційного суспільства.

Інформаційна взаємодія держави, суспільства і особистості найбільш оптимальна при використанні інформаційних і телекомунікаційних технологій з метою підвищення загальної ефективності діяльності державного механізму,

створення інформаційно відкритого суспільства, розвитку інститутів демократії.

Вплив інформаційного суспільства на культуру виявляється в масштабних змінах культури виробництва, бізнесу, організації роботи, дозвілля, споживання. Ці зміни зумовлені швидким процесом об'єктивізації інформації і знань, можливостями їх передачі у вигляді технологій через телекомунікації широким верствам населення, а також виникненням нових видів діяльності, заснованих на використанні знань.

Інформаційне суспільство - це суспільство, в якому діяльність людей здійснюється на основі використання послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій та технологій зв'язку.

Інформаційне суспільство, що є результатом впливу і проникнення інформації у всі сфери людського життя, має **певні основи свого існування:**

- економічні;
- правові;
- технологічні.

Економічними основами інформаційного суспільства є галузі інформаційної індустрії (телекомунікаційна, комп'ютерна, електронна, аудіовізуальна), які переживають процес технологічної конвергенції і корпоративного злиття, розвиваються найбільш швидкими темпами, мають вплив на всі галузі економіки і конкурентоспроможність країн на світовій арені. Відбувається інтенсивний процес формування світової «інформаційної економіки», що укладається в умовах глобалізації інформаційних, інформаційно-технологічних і телекомунікаційних ринків, виникненні світових лідерів інформаційної індустрії, перетворенні «електронної торгівлі» по телекомунікаціях у засіб ведення бізнесу.

Правовими основами інформаційного суспільства є закони і нормативні акти, що регламентують права людини на доступ до інформаційних ресурсів, технологій, телекомунікацій, захист інтелектуальної власності, недоторканність особистого життя, свободу слова, інформаційну безпеку. Інформаційна безпека суспільства і особистості набуває нового статусу із суто технологічної проблеми перетворюючись в соціальну, від вирішення якої залежить стійке функціонування сучасних товариств.

Технологічними основами інформаційного суспільства є телекомунікаційні й інформаційні технології, які стали лідерами технологічного поступу, невід'ємним елементом будь-яких сучасних технологій, сприяють економічному зростанню, створюють умови для вільного обігу в суспільстві великих масивів інформації і знань, спричиняють істотні соціально-економічні перетворення і, зрештою, становлення інформаційного суспільства, через яке також розкривається сутність сучасного розвитку конкретного суспільства, країни чи світової цивілізації.

Характерними рисами і ознаками інформаційного суспільства є:

- формування єдиного інформаційно-комунікаційного простору країни, як частини світового інформаційного простору, повноправна участь України в процесах інформаційної і економічної інтеграції регіонів, країн і народів;

- становлення і в подальшому домінування в різних сферах перспективних інформаційних технологій, засобів обчислювальної техніки і телекомунікацій;

- створення і розвиток ринку інформації і знань як факторів виробництва на додаток до ринків природних ресурсів, праці і капіталу, перехід інформаційних ресурсів суспільства в реальні ресурси соціально-економічного розвитку, фактичне задоволення потреб суспільства в інформаційних продуктах і послугах;

- зростання ролі інформаційно-комунікаційної інфраструктури в системі суспільного виробництва;

- підвищення рівня освіти, науково-технічного і культурного розвитку за рахунок розширення можливостей систем інформаційного обміну на міжнародному, національному і регіональному рівнях і, відповідно, підвищення ролі кваліфікації, професіоналізму і здібностей до творчості як найважливіших характеристик послуг праці;

- створення ефективної системи забезпечення прав громадян і соціальних інститутів на вільне одержання, поширення і використання інформації як найважливішої умови демократичного розвитку.

Поряд з категорією «інформаційне суспільство» досить важливого значення набуває категорія «інформаційної цивілізації».

Інформаційна цивілізація відображає рівень розвитку суспільства на даному етапі, що визначається роллю інформації в його житті та рівнем інформаційної культури.

Види інформаційної цивілізації

1. Глобальна інформаційна цивілізація - це рівень розвитку глобального суспільства (світового співтовариства), що визначається зростанням ролі інформації як продукту соціальної діяльності людей, за якісними характеристиками якої вимірюється рівень загальної культури суспільства щодо здатності виробляти, сприймати і раціонально застосовувати відомості, дані, знання для потреб життєдіяльності.

2. Локальна (регіональна) інформаційна цивілізація - це рівень розвитку суспільства в окремих регіонах (на континентах, в окремих країнах), що визначається зростанням ролі інформації як продукту соціальної діяльності людей, за якісними характеристиками якої вимірюється рівень загальної культури суспільства щодо здатності виробляти, сприймати і раціонально застосовувати відомості, дані, знання для потреб життєдіяльності. Серед локальних інформаційних цивілізацій сьогодні можна назвати такі: найбільш розвинута інформаційна цивілізація — США; менш розвинута — країни Західної Європи, Азія (Індія, Китай та ін.); малорозвинута — Африка, Латинська Америка, Східна Європа. Межа ХХІ ХХІст. ознаменувалася переходом світової цивілізації від індустріального до інформаційного

суспільства. У 1993 р. Комісія Європейського Союзу офіційно проголосила поступ Європи до інформаційного суспільства

Серед позитивних здобутків сучасної інформаційної цивілізації можна визначити такі:

- зростання можливості швидко здійснювати інформаційні зв'язки на великих відстанях, у тому числі між континентами;
- зростання можливості швидко, у великому обсязі сприймати та обробляти, зберігати інформацію на компактних (малогабаритних) технічних засобах;
- об'єднання різних технологій комунікації: теле-, радіо- та обчислювальної техніки.

Водночас ці позитивні соціальні явища супроводжуються негативними, серед яких:

- зростання можливості швидкого перехоплення, витоку, перекручення, знищення інформації;
- використання технічних засобів і технологій інформації в антисоціальній діяльності: а) військовій; б) політичній; в) економічній.

Як узагальнення щодо негативного прояву інформаційного суспільства можна зазначити, що створюється загроза інформаційному суверенітету, інформаційній безпеці окремої держави, групи держав, регіонів, а також безпечному існуванню окремих людей.

2. Інформатизація: поняття та основні види

Провідною ознакою інформаційного суспільства є інформатизація.

Інформатизація являє собою сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, спрямованих на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, що ґрунтуються на застосуванні сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національну програму інформатизації» від 4 лютого 1998 р.:

Інформатизація – сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки.

Як показує досвід інших країн, інформатизація сприяє забезпеченню національних інтересів, поліпшенню керованості економікою, розвитку наукомістких виробництв та високих технологій, зростанню продуктивності

праці, вдосконаленню соціально-економічних відносин, збагаченню духовного життя та подальшій демократизації суспільства.

Інформатизацію можна поділити умовно на наступні види:

- інформатизація стратегічних напрямів розвитку державності, безпеки та оборони;
- інформатизація на рівні обласних (міських) держадміністрацій та органів місцевого самоврядування;
- інформатизація Збройних Сил України;
- інформатизація процесів соціально-економічного розвитку;
- інформатизація пріоритетних галузей економіки;
- інформатизація фінансової та грошової системи, державного фінансово-економічного контролю;
- інформатизація соціальної сфери;
- інформатизація в галузі екології та використання природних ресурсів;
- інформатизація освіти;
- інформатизація наукової діяльності;
- інформатизація у сфері культури;
- інформатизація мовної сфери тощо.

Інформатизація стратегічних напрямів розвитку державності, безпеки та оборони - комплекс заходів, спрямованих на створення і розвиток інформаційно-аналітичних, обчислювальних та автоматизованих систем, центрів і мереж, які забезпечують роботу органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Особливістю завдань цього напрямку є складність їх, пов'язана з необхідністю оброблення великого обсягу різноманітної інформації, що надходить зі значної кількості джерел, а також з високими вимогами до швидкості та форми її надання, достовірності, актуальності, безпеки.

Основною метою **інформатизації на рівні обласних (міських) держадміністрацій та органів місцевого самоврядування** є розроблення цілісної взаємопов'язаної системи інформаційних та інструментальних засобів для вирішення завдань інформаційно-аналітичного забезпечення управління областю (районом, містом), яка включає:

- створення інформаційно-аналітичних центрів, з'єднаних системами телекомунікацій з органами державної влади різних рівнів;
- аналіз і прогнозування соціально-економічних показників розвитку регіонів;
- відпрацювання та практичне використання даних і програм оброблення їх для вирішення конкретних завдань в інформаційно-аналітичних центрах обласних (міських) держадміністрацій та в органах місцевого самоврядування;
- забезпечення безперешкодного доступу громадян до будь-якої інформації, що не становить державної таємниці, за допомогою сучасних інформатизаційних систем.

Інформатизація Збройних Сил України є складовою інформатизації держави і включає процес створення, впровадження і застосування у різних сферах їхньої діяльності у мирний та воєнний час сучасних методів, систем і

засобів одержання, оброблення, зберігання, передавання та використання інформації.

Інформатизація процесів соціально-економічного розвитку – комплексне та збалансоване вирішення завдань соціально-економічного розвитку на сучасній інформаційно-аналітичній, системно-технічній базі за допомогою ситуаційних центрів забезпечення інформаційної підтримки функціонування державного сектору економіки, проведення виваженої бюджетно-кредитної та податкової політики, виникнення конкурентоспроможних виробництв галузей промисловості у стратегічно важливих сферах. Систему моніторингу та застосування сучасних інформаційних технологій забезпечать наукові підходи у розв'язанні соціальних проблем суспільства.

В основу цього напрямку інформатизації покладається створення баз даних і знань, а також засобів обробки їх, орієнтованих на ефективну інформатизацію органів державної статистики і точне прогнозування процесів соціально-економічного розвитку, зокрема інформаційно-довідкових систем ринку праці, товарів і послуг, контролю якості споживчих товарів тощо з подальшим використанням їх для формування систем електронної комерції.

Інформатизація пріоритетних галузей економіки - це комплекс автоматизованих систем оброблення даних та управління різного рівня і призначення, які взаємопов'язані на основі принципів технологічної, організаційної, документаційної, програмної та інформаційної сумісності та утворюють цілісну інформаційну інфраструктуру.

В умовах формування ринкових відносин важливими завданнями є такі: підвищення ефективності функціонування галузей за рахунок оптимізації структури виробництва і транспортних засобів та необхідної координації робіт усіх управлінських підрозділів, вирішення проблеми комплексної автоматизації виробництва на основі сучасних стандартів і технологій, яка охоплює процеси від проектування та підготовки виробництва до безпосереднього автоматизованого виробництва.

Інформатизація фінансової та грошової системи, державного фінансово-економічного контролю включає кілька підсистем.

Для податкової служби – створення інформаційної системи, що забезпечує прогноз і контроль податкових зборів.

Інформатизація банківської діяльності - створення системи розрахунків у реальному часі для виконання великих та термінових платежів, системи безготівкових розрахунків за товари та послуги, електронного реєстру застав майна, електронної системи Центрального депозитарію державних цінних паперів. Важливе значення також буде мати створення системи інформаційно-аналітичної взаємодії Національного банку України, Міністерства фінансів України, Державної податкової адміністрації України та Державного казначейства України.

Важливою складовою фінансової системи України є державний фінансово-економічний контроль.

Єдина автоматизована система державного контролю

Включає автоматизовані системи (АС) за виконанням державного бюджету України, фінансуванням загальнодержавних програм, збереженням і використанням об'єктів права державної власності, використанням кредитних ресурсів, діяльністю установ банківської системи. Базовим елементом такої системи є інформаційно-аналітична система Рахункової палати. У галузі фінансів на сьогодні вже функціонує інформаційна система, що дала можливість переходу від використання традиційних платіжних інструментів до високонадійної системи міжбанківських розрахунків та паралельно-кредитних карток (електронних грошей). Інформаційно-аналітичні системи забезпечення державного фінансового та податкового контролю за підприємницькою діяльністю юридичних і фізичних осіб створюються відповідно до законодавства.

Інформатизація соціальної сфери:

- ***у сфері охорони здоров'я*** — створення єдиної структурованої інформаційної системи обліку стану здоров'я громадян України на основі автоматизованої реєстрації пацієнтів у лікувальних установах, збирання даних профілактичних обстежень з метою подальшого використання у статистичних, аналітичних та експертних системах; створення системи дистанційного консультування та діагностики на основі комп'ютерних мереж, що об'єднують великі лікувальні та наукові заклади;

- ***у сфері соціального захисту*** — створення для управлінських і регіональних структур програмних систем та засобів обліку всіх рівнів, аналізу і моделювання зайнятості населення, запобігання масовому безробіттю щодо широкого залучення населення до нових галузей матеріального виробництва та інших сфер.

Інформатизація в галузі екології та використання природних ресурсів - на основі картографічних баз даних передбачається створення багатоцільової інформаційно-технологічної бази з використанням геоінформаційних технологій збирання, зберігання, аналізу всієї сукупності відомостей для моделювання і подальшого прогнозування екологічного стану територій.

Передбачається створення комплексу програмно-апаратних засобів для вирішення питань прогнозування забруднення навколишнього середовища, аналізу та оцінки ризику еколого-економічних конфліктів, прогнозування наслідків техногенного впливу і природних катастроф для надійного захисту екологічного простору України, раціонального використання природних ресурсів на основі підвищення узгодженості управління різними видами виробничої діяльності.

Інформатизація освіти спрямовується на формування та розвиток інтелектуального потенціалу нації, удосконалення форм і змісту навчального процесу, впровадження комп'ютерних методів навчання та тестування, що дасть можливість вирішувати проблеми освіти на вищому рівні з урахуванням світових вимог. Серед них: індивідуалізація навчання, організація систематичного контролю знань, можливість враховувати психофізіологічні

особливості кожної дитини тощо. **Результатами інформатизації освіти** мають бути:

- розвиток інформаційної культури людини (комп'ютерної освіченості);
- розвиток змісту, методів і засобів навчання до рівня світових стандартів;
- скорочення терміну навчання і тренування на всіх рівнях підготовки кадрів та підвищення якості такого навчання і тренування;
- інтеграція навчальної, дослідницької та виробничої діяльності;
- удосконалення управління освітою;
- кадрове забезпечення усіх напрямів інформатизації України шляхом спеціалізації та інтенсифікації підготовки відповідних фахівців.

Інформатизація наукової діяльності - це заходи, спрямовані на підвищення ефективності наукових досліджень, створення потужної системи науково-технічної інформації та її використання на різних етапах наукової діяльності за умови активізації всіх її форм; створення умов для широкої комп'ютеризації та математизації природничих і гуманітарних наук, входження до світової інформаційної мережі баз даних та знань, формування в майбутньому «об'єданого», чи «колективного», інтелекту. Інформатизація вітчизняної науки дасть змогу підвищити практичну віддачу, прискорити інтеграцію у світову науку.

Інформатизація у сфері культури головними завданнями є збереження інформації про пам'ятки матеріальної і духовної культури, архівні документи, забезпечення швидкого доступу до вітчизняних і світових досягнень культури. З цією ж метою передбачається створити комп'ютерні інформаційні системи для поширення культурних еталонів, стандартів і досягнень вітчизняної культури, насамперед створити електронні копії творів та архівів видатних діячів національної культури, представити їх у системах глобальних комп'ютерних комунікацій для ефективного використання у сфері освіти та виховання, що дасть змогу в будь-якій точці України отримувати не тільки необхідну інформацію з економічних, агробіологічних, зоотехнічних, медичних, маркетингових, технологічних, юридичних питань, а й відповідні знання з історії та культури України, культури інших народів через автоматизовані бібліотеки тощо.

Інформатизація мовної сфери включає такі аспекти:

- створення національної системи комп'ютерної лексикографії;
- формування національної лінгвістичної мережі та інтеграції її до аналогічних міжнародних мереж у рамках проектів розвитку «multilingualsociety»;
- розроблення інтелектуальних унормованих лінгвістичних україномовних комп'ютерних систем (автоматичні коректори та редактори, системи автоматичного перекладу, реферування, екстракції знань з природомовних текстів, розуміння природної мови як у писемному, так і в усному варіантах) тощо.

Наведений перелік сфер (видів) інформатизації не є вичерпним.

3. Окінавська Хартія глобального інформаційного суспільства

Стрімкий розвиток високих технологій, інформатизації та телекомунікації, поряд із безсумнівними перевагами розширення можливостей для міжнародного співробітництва, створюють водночас передумови для виникнення принципово нової, інформаційної, конфронтації на міжнародній арені. Ця проблема висувалася на Саміті «великої вісімки» на Окінаві, де поряд з іншими документами була прийнята 22 липня 2000 р. *Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства*, що закликає «як в державному, так і в приватному секторах, ліквідувати міжнародний розрив у галузі інформації та знань» (тобто на рівні використання інформації та знань).

Відповідно до *Окінавської Хартії* інформаційно-телекомунікаційні технології (або просто – інформаційні технології), є одним з найбільш важливих факторів, котрі впливають на формування суспільства XXI сторіччя. Їх революційний вплив стосується способу життя людей, їх освіти й роботи, а також взаємодії уряду та громадянського суспільства. ІТ швидко стають життєво важливим стимулом розвитку світової економіки. Вони також надають можливість багатьом ініціативним індивідуумам, фірмам та спільнотам у всіх частинах земної кулі більш ефективно і творчо вирішувати економічні та соціальні проблеми. Величезні можливості ІТ мають бути розділені всіма нами.

Сутність стимульованих ІТ економічних та соціальних трансформацій полягає в їх здатності сприяти людям і суспільству у використанні знань та ідей. Інформаційне суспільство, як ми його уявляємо, є таким, що дозволяє людям краще розвинути свій потенціал та реалізовувати свої прагнення. Для цього ми повинні гарантувати, що ІТ слугуватимуть досягненню взаємодоповнюваних цілей: забезпеченню сталого економічного зростання, підвищенню суспільного добробуту і створення соціальної злагоди. Разом з тим, ми маємо докласти всіх зусиль, аби якнайповніше реалізувати потенціал ІТ у сфері укріплення демократії, більш прозорого та відповідального управління, у захисті прав людини й сприяння збереженню культурного розмаїття, а також у збереженні миру та стабільності у всьому світі. Узгодження цих цілей і вирішення проблем, що виникатимуть, вимагає розробки ефективних національних та міжнародних стратегій. Безперечним фактом на сьогодні є те, що інформація є рушійною силою розвитку суспільства. «Хто володіє інформацією той володіє світом». Ці слова належать англійському філософу Френсісу Бекону. Сказані вони 4 століття тому, вони набувають якісно новий зміст в умовах інформаційного суспільства.

Інформаційне суспільство є етапом цивілізаційного розвитку людства, на якому збільшується вплив інформаційних та комунікаційних технологій на всі сфери життя суспільства.

Окінавська Хартія глобального інформаційного суспільства констатувала, що інформаційно-телекомунікаційні технології є одним з найбільш важливих факторів, що впливають на формування суспільства двадцять першого сторіччя. Їх революційний вплив стосується способу життя людей, їх освіти і роботи, а також взаємодії урядів і громадянського суспільства. Інформаційно-

телекомунікаційні технології швидко стають життєво важливим стимулом розвитку світової економіки. Вони також дають можливість всім приватним і юридичним особам, організаціям, що займаються підприємницькою діяльністю, більш ефективно і творчо вирішувати економічні і соціальні проблеми.

Сучасні високі технології є одними з основних засобів розвитку всіх сфер суспільного життя та взаємозв'язків міжнародної спільноти. При посередництві комп'ютерних мереж здійснюються функції приватного та публічного характеру, реалізуються завдання держав, фізичних та юридичних осіб у різних сферах життєдіяльності, в тому числі електронна комерція.

4. Проблеми правового регулювання відносин в умовах інформаційного суспільства

Світовий досвід свідчить про те, що на рівні законів регулюється три групи правовідносин: право громадян на доступ до інформації, захист інформації, охорона виключних прав. Принципово не має значення, в якому середовищі, в яких умовах реалізуються конкретні суспільні відносини; якщо відбувається порушення прав та інтересів — повинен бути забезпечений їх захист. Таким чином, права та інтереси повинні захищатися, в тому числі і в сфері Інтернету, а певна їх сукупність — і владою закону. При вирішенні питання — яке законодавство застосовувати, традиційне чи специфічно нове, слід мати на увазі, що суспільні відносини, які мають правову специфіку завдяки використанню Інтернет, потребують створення нових правових норм, а всі інші — забезпечуються нормами діючого законодавства.

Сьогодні відомо небагато країн, де створюється національна система законодавчого регулювання відносин у глобальному інформаційному просторі. Міжнародні угоди з цих проблем ще тільки розробляються, судова практика ще тільки формується. Однак нинішня ситуація містить у собі своєрідну загрозу для ряду країн, які не приділяють належної уваги цим питанням. Загроза полягає у можливій юридичній експансії, яка призведе до спроб поширення юрисдикції національної системи законодавства однієї чи кількох країн на відношення у всьому Інтернеті. Перед національною юридичною системою стоїть дуже важливе завдання розробити систему національного законодавства у сфері відносин глобального інформаційного простору, яке повинно бути максимально гармонізованим з міжнародним законодавством, враховувати тенденції та напрямки його розвитку. Це нормативно-правові акти, які встановлюють юридичний статус електронного документу, цифрового підпису, ЗМІ в Інтернеті, такі, які регулюють особливості авторського права, економічних взаємовідносин в умовах технологій мережі, такі, які встановлюють відповідальність за комп'ютерні злочини та інше.

У 70-х рр. з'явилися перші дослідження щодо правового режиму машинної інформації, а саме – програми для ЕОМ, а на початку 90-х рр. видатний російський цивіліст Е.А. Суханов доводив, що найбільш загальними, принциповими проблемами правової регламентації відносин у цій сфері є

правова охорона програм для ЕОМ та економічно-правовий режим інформаційних ресурсів. На думку вченого, вирішення цих ключових питань повинно стати основою всієї наступної законодавчої регламентації інформаційних відносин, тому що саме вони визначають характер цієї регламентації та її місце в існуючому правопорядку, і можливі форми законодавчого розвитку.

Від цього, *наприклад*, залежить, чи буде законодавство про інформатику розвиватися в якості складової частини цивільного або господарського права, а, можливо, буде поступово відокремлюватися у самостійну законодавчу галузь чи підгалузь комплексного характеру, єдність якої повинна забезпечуватись окремим законодавчим актом кодифікаційного типу. Якщо правовий режим програм для ЕОМ та інших інформаційних ресурсів буде будуватись за одним (або навіть декількома) з відомих традиційній правовій системі напрямками, *наприклад*, по типу авторсько-правового захисту, як це відбувається в наш час у багатьох розвинених країнах, а їх обіг в якості товарного продукту включатись у сферу майнових відносин, регламентованих цивільно-правовими договорами та іншими інститутами цивільного права, то мова буде йти лише про модифікацію цивільного законодавства, певному його пристосуванню до специфіки умов «інформаційного суспільства». Якщо ж правова регламентація цих інформаційних відносин вийде за вказані межі, то вже можна буде говорити про наявність поряд зі спеціальним законодавством окремого «права інформатики» як комплексного правового утворення. Безумовно, відповідь на вказане запитання цілком залежатиме від реального стану інформаційних процесів у суспільстві, а також від перспектив їх розвитку. З урахуванням наявних обставин обидва ці підходи (як і можливі перехідні позиції) мають право на життя.

Відомі цивілісти Ю.К. Толстой і А.П. Сергєєв зазначають у своїх роботах, що у сучасному світі інформація виступає в якості особового об'єкта договірних відносин, пов'язаних з її збиранням, збереженням, пошуком, переробкою, поширенням і використанням у різних сферах людської діяльності. Особливе місце при цьому відводиться машинній інформації, що циркулює в обчислюваному середовищі, зафіксована на фізичному носії у формі, доступній для сприйняття ЕОМ, або така, що передається по телекомунікаційних каналах. На думку вчених, інформація, як об'єкт цивільних прав повинна мати такі ознаки:

- інформація є ідеальним компонентом буття, тобто благом нематеріальним;
- інформація — благо неспоживче, яке піддається лише моральному, але не фізичному старінню;
- інформація має можливість необмеженого тиражування, поширення і перетворення форм її фіксації.

Крім того, не слід закріплювати за будь-ким монополії на володіння і використання інформації, за винятком тієї, що є одночасно об'єктом інтелектуальної власності або цивільних прав.

Список рекомендованої літератури

1. Конституція України : Закон України від 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 27-28. Ст. 181.
3. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 27-28. Ст. 182.
4. Про Державну службу спеціального зв'язку та захист інформації України: Закон України від 23 лютого 2006 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. ст.258.
5. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
6. Стратегії розвитку України : теорія і практика; за ред. О.С. Власюка. К.: НІСД, 2002, 864 с.
7. Зубок М. І. Інформаційно-аналітичне забезпечення підприємницької діяльності. К.: ГНОЗІС, 2015. 216 с.
8. Кормич Б. А. Інформаційне право. Підручник. Харків: БУРУН і К., 2011. 334 с.
9. Кругул Ю.І., Зубок М.І. Правове регулювання безпеки підприємницької діяльності: навч. посібник. К.: КНТЕУ, 2013. 216с.
10. Шпакова О. Политика информационной безопасности в Украине: правовой базис. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2008. Вип.65 (Ч. 1). С. 242-249.